

האם יש קשר בין כניסת פועלים פלסטינים לעבודה בישראל לפיגועי טרור בתחומי הקו הירוק?

אסטבן קלור | 5 ביוני, 2024 | גיליון 1866

מאמר זה בוחן את תוקף הטענה כי הענקת אישורי עבודה לפועלים פלסטינים מהגדה המערבית יוצרת סכנה ביטחונית לאזרחי מדינת ישראל. הניתוח מתבסס על מסד נתונים מקורי וחדש על אודות 153 הישראלים שנרצחו בתחומי הקו הירוק ובמזרח ירושלים מאז ה-1 בינואר 2007 עד ה-6 באוקטובר 2023. הנתונים מראים שב-17 שנים אלה נרשמו שלושה פיגועים שבוצעו על ידי מחבלים בעלי אישור עבודה, שבהם נרצחו ארבעה אנשים. 44 אחוזים מסך כל הנרצחים הישראלים נפגעו מירי רקטות או צלפים מתוך רצועת עזה ו-33 אחוזים נוספים נרצחו על ידי מחבלים בעלי אזרחות או תושבות ישראלית, המתגוררים במזרח ירושלים. המסקנה הברורה היא, שפיגועים המבוצעים על ידי פועלים פלסטינים הם נדירים ו-77 אחוזים מהנרצחים בתקופה הנחקרת (118 אנשים) נרצחו בפיגועים שלא ניתן היה למנוע אותם על ידי איסור כניסה של פועלים פלסטינים מהגדה המערבית ליישובי הקו הירוק.

ערב המלחמה שהחלה ב-7 באוקטובר עבדו בישראל כ-175,000 פלסטינים, 150,000 מתוכם ביישובים בתוך הקו הירוק. מאז פרוץ המלחמה, ממשלת ישראל אוסרת את כניסתם של פועלים פלסטינים לתוך הקו הירוק (פרט לאישור מיוחד עבור כ-8,000 פועלים פלסטינים, לצרכים חיוניים חריגים).

בממשלה קיימת מחלוקת ערה סביב המדיניות הזאת. מערכת הביטחון (למעט המשטרה) תומכת בכניסה של פועלים פלסטינים לתחומי הקו הירוק, בכפוף לאישור פרטני של כל עובד ותחת מגבלות מסוימות. המצדדים בחידוש אישור הכניסה לפועלים פלסטינים מציינים את הנזק האדיר לכלכלת ישראל כתוצאה מאיסור כניסתם, במיוחד לענפי הבנייה והחקלאות. כן מוצגת דאגה שמא המצוקה הכלכלית של משפחותיהם של הפועלים הפלסטינים תוביל להצטרפות חלקם לארגוני טרור, וכך תתערער עוד היציבות הביטחונית היחסית בגדה המערבית. מנגד, רוב שרי הממשלה מתנגדים לכניסת פועלים פלסטינים ליישובי הקו הירוק. הנימוק המרכזי שלהם הוא שכניסת עובדים אלה מהווה סיכון ביטחוני מיותר שאין לקחת בתקופה זו, במיוחד כאשר כבר היו מספר פיגועים שבוצעו על ידי מחבלים בעלי אישור עבודה בישראל.

מחקר זה מציג ניתוח כמותי הבוחן את המאפיינים המרכזיים של כל הפיגועים שבוצעו על ידי מחבלים פלסטינים בתוך הקו הירוק בשבע עשרה השנים האחרונות. המחקר מתבסס על

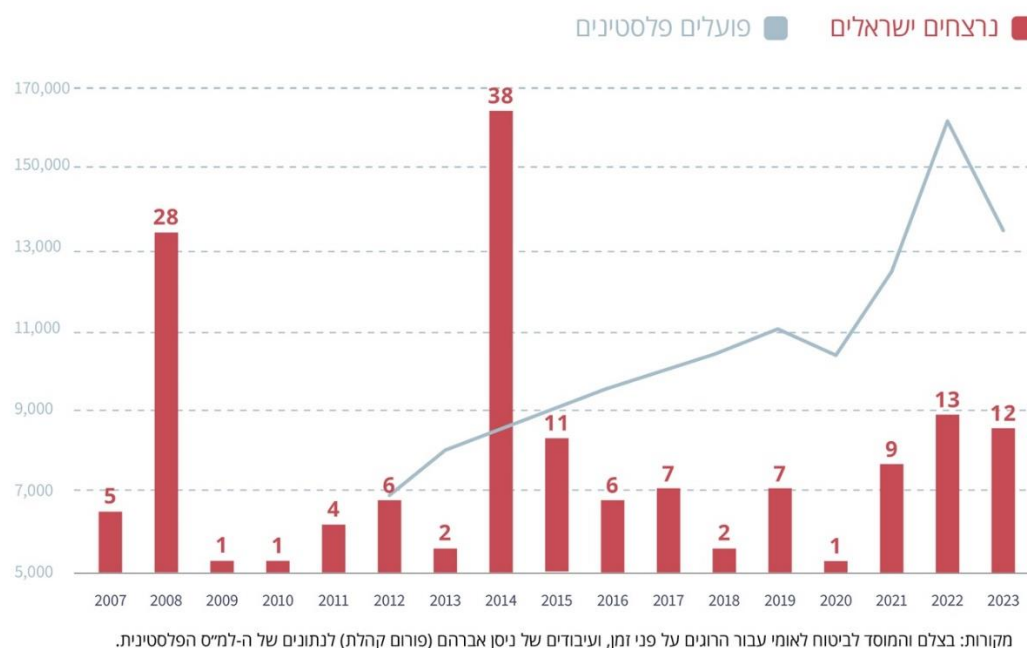
מסד נתונים מקורי חדש על אודות כל הישראלים שנרצחו בתוך הקו הירוק (כולל מזרח ירושלים) מה-1 בינואר 2007 עד ה-6 באוקטובר 2023. מסד הנתונים נבנה על בסיס מקורות גלויים, והוא כולל מידע מפורט על כל הנרצחים, על כל המחבלים, והמאפיינים המרכזיים של כל הפיגועים, לרבות תאריך ומיקום האירוע וכן הנשק ששימש את המחבלים במסע הרצח שלהם. בעזרת מסד נתונים זה נבחנה הטענה הנשמעת בממשלה ובציבור, שלפיה פועלים פלסטינים שנכנסים לישראל עם אישור עבודה מהווים סכנה ביטחונית לאזרחי מדינת ישראל.

א. נרצחים בפיגועים בתוך הקו הירוק

בתקופה הנחקרת נרצחו 153 ישראלים ב-87 פיגועים. הפיגוע הרצחני ביותר התבצע בישיבת מרכז הרב בירושלים ב-6 במארס 2008, כאשר מחבל ממזרח העיר ירה למוות בשמונה תלמידי ישיבה. הפיגוע השני בהיקפו התרחש אף הוא בירושלים, ב-23 בינואר 2023, וגם בפיגוע זה מחבל ממזרח ירושלים ירה למוות בשבעה בני אדם, שישה מהם אזרחי מדינת ישראל ועובדת זרה.

קיימת תנודתיות רבה במספר הנרצחים הישראלים על פני זמן. תרשים 1 מציג את מספר הנרצחים מאז שנת 2007 ואת מספר הפועלים הפלסטינים המועסקים ביישובים בתוך הקו הירוק (עם ובלי אישור) בין השנים 2012 – 2023. התרשים מראה שהשנים 2008 ו-2014 היו אלימות במיוחד. לעומתן, ממוצע הנרצחים בשנים האחרות הוא שישה נרצחים בשנה. בניגוד לתנודתיות במספר הנרצחים, קיימת מגמה ברורה של עלייה מתמשכת במספר הפועלים הפלסטינים מהגדה המערבית המועסקים בתחומי הקו הירוק. מגמה זו התחילה מיד עם סיום האנתיפאדה השנייה (הנתונים שברשות מסד הנתונים מתחילים רק משנת 2012). בעוד שברבעון השני של 2012 הועסקו 65 אלף פועלים מהגדה המערבית, מספרם עלה בהדרגה עד מעל 147 אלף פועלים ברבעון השלישי של 2023. המגמות השונות בשתי הסדרות מביאות למסקנה ראשונית כי אין קשר ברור בין שני המשתנים, כאשר המתאם ביניהם נמוך מ-0.01.

תרשים 1: מספר נרצחים ישראלים בפיגועים בתוך הקו הירוק ומספר פועלים פלסטינים מאיו"ש המועסקים בתוך הקו הירוק, לפי שנה

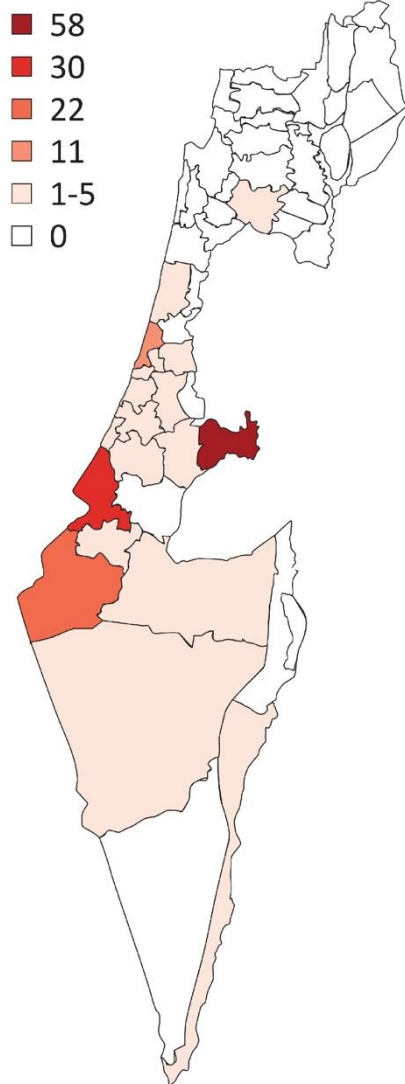
תמיכה נוספת למסקנה זו מתקבלת מכך שרוב הנרצחים בתוך הקו הירוק נהרגו בפיגועים שבהם המחבל התוקף שהה ברצועת עזה בעת ביצוע הפיגוע. תרשים 2 מפלח את הנרצחים לפי הנשק ששימש את המחבל לביצוע הפיגוע: מטען חבלה, כדורים חיים, רקטות (כולל מרגמות ו-ני"ט), נשק קר (סכינים, ידוי אבנים וחנק), ירי צלפים מרצועת עזה ופיגועי דריסה. התרשים מראה שכ-44 אחוזים מכלל הנרצחים (67 במספר), מצאו את מותם בפיגועים ששוגרו ונורו מרצועת עזה. עובדה זו גם מסבירה את העלייה במספר הנרצחים בשנים 2008 ו-2014, שבהן ניהלה ישראל מבצעים צבאיים ברצועת עזה, ובוצע ירי מסיבי של רקטות מהרצועה לעוטף עזה ולשטחי כינוס של כוחות צה"ל. בשנים אלו נרצחו 13 ו-27 ישראלים בתוך יישובי הקו הירוק מירי שמקורו ברצועת עזה.

תרשים 2: מספר נרצחים בפיגועים לפי נשק

נשק	מספר נרצחים
רקטות	54
נשק קר	23
דריסה	16
צלפים מעזה	13
מטען חבלה	7
כדורים חיים	40

מקורות: בצלם, אתר יוטיוב, מרכז מאיר עמית ועיתונות פתוחה

תרשים 3: נרצחים לפי אזורים טבעיים

תרשים 3 מסווג את הנרצחים לפי מיקום הפיגוע. הוא מראה בבירור שפיגועי טרור מבוצעים לרוב בשלושה אזורים: בירושלים נרצחו 58 ישראלים, בעוטף עזה (אשקלון ואזור הבשור) נרצחו 52 ישראלים ובתל אביב נרצחו 11 ישראלים. בכל אחד מהאזורים האחרים נרצחו בתקופה המדוברת פחות מחמישה ישראלים, כאשר ברוב האזורים אין נרצחים בכלל.

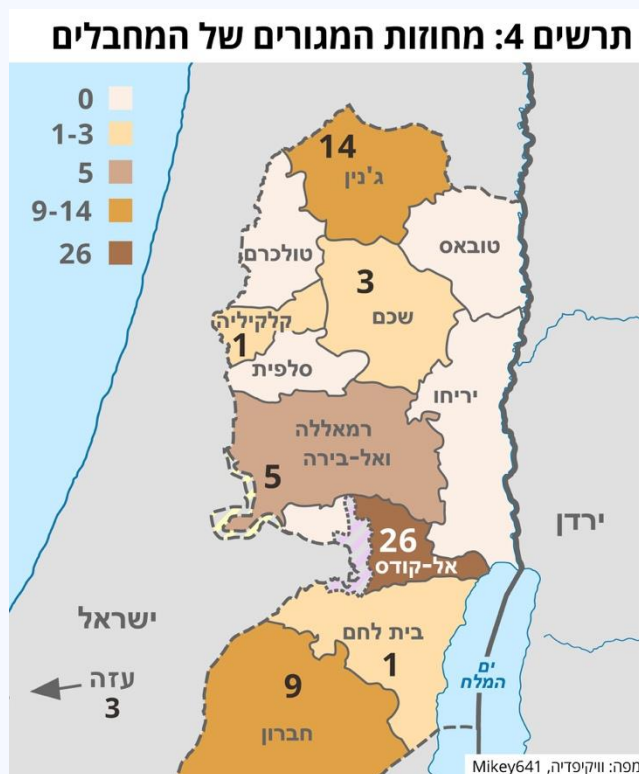
מכלל הנרצחים בירושלים, 51 נרצחו על ידי מחבלים הגרים במזרח ירושלים, שהיו אזרחים ישראלים או בעלי תושבות ישראלית. מחבלים אלה לא נזקקים לאישור על מנת להיכנס ליישובי הקו הירוק. לכן, בתוספת ל-67 הקורבנות שנרצחו על ידי מפגע השוהה ברצועת עזה, סה"כ 118 ישראלים נרצחו בפיגועים שלא ניתן היה למנוע אותם באמצעות איסור כניסה של פועלים פלסטינים מיהודה ושומרון. הם מהווים 77 אחוזים מכלל הנרצחים בתקופה הנחקרת.

ב. מאפייני המחבלים הפלסטינים

בתקופה הנחקרת היו 44 פיגועים שבוצעו על ידי מחבל ששהה בתחום הקו הירוק בעת ביצוע הפיגוע. כל הפיגועים פוענחו והמחבלים נעצרו, נוטרלו או התאבדו בעת הפיגוע. מדובר ב 62 מחבלים שעליהם נאסף מידע מחיפוש בעיתונות ובדוחות התקופתיים של המרכז למודיעין ע"ש מאיר עמית. המידע כולל גיל, מקום מגורים, השתייכות ארגונית, רקע ביטחוני והאם עבדו בישראל עם אישור עבודה בעת ביצוע הפיגוע.

32 מתוך 44 הפיגועים בוצעו על ידי מחבל בודד. שאר הפיגועים בוצעו על ידי תאים של שנים או שלושה מחבלים. 65 אחוז מהם היו מתחת לגיל 23. ל-21 מהם (34 אחוזים) היה רקע ביטחוני (כולל מעצר בכלא ישראלי). המקורות מציינים את ההשתייכות הארגונית של 35

מהמחבלים: 20 מחמאס, שישה מהגיהאד האסלאמי, חמישה מהחזית העממית, ושנים מפת"ח ומדאע"ש. 29 מחבלים מתו בעת ביצוע הפיגוע (נוטרלו או התאבדו) ו-33 נעצרו.

כפי שמתואר בתרשים 4, 42 אחוזים מהמחבלים התגוררו במזרח ירושלים. גם המחוזות ג'נין וחברון בולטות כמקום מגורים של מחבלים. מתוך 36 המחבלים שאינם גרים במזרח ירושלים, רק חמישה הועסקו בישראל בעת ביצוע הפיגוע, ומתוכם רק לשלושה היה אישור עבודה. המחבלים האלה ביצעו פיגועים בתל אביב בשנת 2015, בפתח תקווה בשנת 2020 ובחולון בשנת 2022. בפיגועים אלה נרצחו ארבעה אנשים.

מסקנות

אם ממשלת ישראל הייתה מיישמת את המלצותיה של ועדת אקשטיין להעסקת עובדים זרים (2008), היא הייתה דוחפת חברות בענף הבנייה לאמץ שיפורים טכנולוגיים שיביאו לעלייה בפריון העבודה וכניסה של עובדים ישראלים לענף. כיוון שהמלצות הוועדה לא אומצו, ענף הבנייה העסיק כ-100,000 פועלים פלסטינים לפני המלחמה הנוכחית והוא משותק מאז תחילתה. לפי הערכות בנק ישראל, השיתוק בענף הזה גורם לעלות שנתית של יותר מ-25 מיליארד ש"ח.

הממשלה מנסה להביא לישראל עובדים זרים ממדינות אחרות, אבל הפתרון הזה אינו ישים משום שאין בנמצא מעל 80,000 עובדים זרים (לא פלסטינים) המוכנים לעבור לישראל. אבל גם אם היו קיימים עובדים כאלה, הבאתם ארצה כרוכה בעלויות כלכליות וחברתיות רבות. הפריון שלהם נמוך, צריך לספק להם דיור, שירותי בריאות, חינוך ורווחה, הם משפיעים על המרקם החברתי הישראלי וחלקם אינם מוכנים לעזוב את הארץ בתום תקופת העסקתם.

חייבים גם לקחת בחשבון שבנוסף לעלויות למשק הישראלי, אי-כניסה של עובדים פלסטינים פוגעת משמעותית בכלכלה הפלסטינית, שכן עבודתם של פועלים אלה בישראל תרמה כ-20 אחוזים מהתוצר הפלסטיני. במערכת הביטחון מזהירים שהגדה המערבית מתקרבת לנקודת רתיחה בשל המשבר הכלכלי והיעדר מקומות תעסוקה אלטרנטיביים לאלו שעבדו בישראל. המשך המצב הקיים עלול להביא להתלקחות בגדה המערבית ולגרום אתגרים ביטחוניים משמעותיים.

ברור שעד ה-7 באוקטובר, כניסת עובדים בעלי היתר לישראל לא היוותה איום ביטחוני. אין סימנים לכך שחל שינוי מהותי בהתנהגות הפלסטינים החיים בשטחי הרשות הפלסטינית בגדה המערבית. לפיכך, מומלץ לשקול מחדש את מדיניות הממשלה. אמנם אין לשלול כליל את האפשרות שפועלים פלסטינים הנכנסים עם אישור יבצעו פיגוע בתוך יישובי הקו הירוק. לדוגמא, חליל דויכאת, תושב שכם בן 46, נשוי ואב לשבעה ילדים, בעל אישור עבודה, רצח את שי אוחיון בפתח תקווה בשנת 2020. עם זאת, התרחשות זו היא מאוד נדירה (רק שלושה מקרים ב-17 השנים האחרונות), ואפשר שאותו מחבל היה מנסה לבצע פיגוע גם אם לא היה לו אישור עבודה, אם לא בשטח ישראל אזי בגדה המערבית, כפי שעשו רוב המחבלים האחרים.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט